

Hyacinth Kwain Ngeh *OSPPE*

**KWESTIA WYCHOWANIA W ŚWIETLE
ADHORTACJI *AFRICAЕ MUNUS* BENEDYKTA XVI
NA PRZYKŁADZIE KAMERUNU¹**

1. Wprowadzenie

Posynodalna adhortacja apostołska *Africae munus* jest dokumentem podpisanym przez papieża Benedykta XVI w Ouidah w Beninie w dniu 19 listopada 2011 roku. Dokument przedstawia owoce, które wyłoniły się z Drugiego Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów Afryki dla Kościoła powszechnego², a w szczególności dla Afryki i jej wysp. Synod odbył się w Rzymie w dniach od 4 do 25 października 2009 roku. Temat przewodni Synodu widnieje w podtytule adhortacji: „O Kościele w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju. *Wy jesteście solą dla ziemi [...] Wy jesteście światłem świata* (Mt 5, 13-14)”. Dokument składa się z wprowadzenia otwie-

¹ Tekst niniejszy stanowi nowelizację wybranych fragmentów, zwłaszcza części rozdziału 2.1, pomyślnie obronionej pracy magisterskiej pt. *Problem wychowania, zdrowia, informacji i komunikacji w Kamerunie a przesłanie adhortacji apostołskiej «Africae munus» Benedykta XVI - The problem of education, health, information and communication in Cameroon and the message of the apostolic exhortation «Africae munus» of Benedict XVI* (Wydział Teologiczny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie (UPJPiI), Kraków 2024; promotor: o. dr hab. Jan Mazur OSPPE, prof. UPJPiI).

² W rozumieniu chrześcijańskim pojęcie „Kościół” oznacza zgromadzenie liturgiczne, a także wspólnotę lokalną lub całą powszechną wspólnotę wierzących w Chrystusa. Te trzy znaczenia są zresztą nierozłączne. „Kościół” jest ludem, który Bóg gromadzi na całym świecie. Istnieje on we wspólnotach lokalnych i urzeczywistnia się jako zgromadzenie liturgiczne, przede wszystkim eucharystyczne. Kościół żyje słowem i Ciałem Chrystusa, sam stając się w ten sposób Jego Ciałem. Zob. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Pallottinum, [Poznań] 2002, dalej cyt. KKK, 752; A. NAPIÓRKOWSKI, *Bosko-ludzka wspólnota. Podstawy katolickiej eklezjologii integralnej*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 206.

rającego całość rozważań, dwóch części i zakończenia. Pierwsza część składa się z dwóch rozdziałów: 1. *W służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju* oraz 2. *Obszary pojednania, sprawiedliwości i pokoju*. Druga część składa się z trzech rozdziałów: 1. *Członkowie Kościoła*; 2. *Główne pola apostołstwa* i 3. *«Wstań, weź swoje łożo i chodź!» (J 5, 8)*. *Africae munus* jest kontynuacją posynodalnej adhortacji apostołskiej *Ecclesia in Africa*, opublikowanej w 1995 roku w Jaunde (Kamerun) przez św. Jana Pawła II po Pierwszym Specjalnym Zgromadzeniu Synodu Biskupów dla Afryki³. Dokument Benedykta XVI mocno zakotwiczony jest w Ewangelii, która z kolei inspirowała naukę społeczną Kościoła. Cały tekst pełen jest odniesień do Pisma Świętego. Stanowi wezwanie chrześcijan do bycia solą ziemi i światłością świata (por. Mt 5, 13-14).

Benedykt XVI wniósł osobisty wkład do dokumentu, co trafnie wpisuje się w specyfikę jego charyzmatu Piotrowego. Świadczą o tym liczne cytaty z jego słów i pism, wypowiedzianych podczas Synodu, a także w czasie jego pontyfikatu. W adhortacji *Africae munus* Papież zajmuje się głównie społecznymi wartościami takimi jak: pojednanie, sprawiedliwość i pokój. W każdym społeczeństwie istnieją struktury z różnymi instytucjami, które są postrzegane jako czynniki zmiany społecznej i rozwoju. Nie inaczej jest też w społeczeństwach Afryki. Otóż adhortacja definiuje te instytucje jako główne obszary apostołatu. Dokument stwierdza, że Jezus Chrystus powierzył Kościołowi konkretną misję i daje mu środki do jej realizacji z pomocą działającego *Ducha Świętego*, który jest najdoskonalszym darem dla Kościoła⁴. Należy podkreślić, że nawet najlepsze struktury zależą od tego, kto z nich korzysta lub sprawia, że funkcjonują. Dlatego analizując dążenie do pojednania, sprawiedliwości i pokoju w Afryce, a zwłaszcza w Kamerunie, warto uświadomić sobie, jakie *Africae munus* nadaje znaczenie edukacji, ponieważ jest ona jednym z podstawowych i niezbędnych czynników funkcjonowania i rozwoju każdego społeczeństwa.

Według Ryszarda Adrjanka edukacja zawsze zakłada określoną antropologię i staje wobec problemu: kim jest człowiek⁵. Oparte na edukacji wychowanie – będące pierwszym i podstawowym wyzwaniem i zadaniem każdego człowieka – jest podstawą kształtowania relacji międzyludzkich i społecznych. W kościelnym dyskursie zarówno edukacja jak i wychowanie przeważnie ro-

³ Por. BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostołska *Africae munus*, dalej cyt. AM, 2.

⁴ Por. AM 132.

⁵ Por. R. ADRIANEK, *Wychowanie moralne w nauczaniu Jana Pawła II*, Wydawca: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Kraków 2003, s. 13.

zumiane są w sensie słownikowym. Wychowanie oznacza całokształt sposobów i procesów pomagających człowiekowi urzeczywistniać swoje człowieczeństwo, głównie poprzez interakcję z innymi ludźmi. Wśród tych „sposobów i procesów” centralne miejsce zajmuje edukacja będąca synonimem wykształcenia. Na ogół przyjmuje się, że jest ona nauczaniem o wartościach, sposobach ich traktowania, wartościowania, uzasadniania, a także o uwarunkowaniach i konsekwencjach różnych postaw wobec wartości⁶.

W wychowaniu/edukacji chodzi przede wszystkim o to, żeby człowiek „był”, a nie tylko „więcej miał”, oraz żeby mógł „być” bardziej nie tylko „z innymi”, ale także „dla innych”. Praca wychowawcza nie może być wykonywana przez samą instytucję, nawet jeśli ma dobrą organizację i wystarczającą ilość zasobów materialnych. Niezbędna jest kompetentna i dobra osoba pełniąca rolę wychowawcy, ciesząca się autorytetem moralnym i akceptacją wychowanków⁷.

2. Religijny aspekt wychowania

Prawdziwe wychowanie ma na celu kształtowanie osobowości człowieka, aby mógł dążyć do swego ostatecznego celu. Jaki jest ten ostateczny cel? Czyż nie do człowieka należy poznanie Boga, kochanie Go, służenie Mu i bycie z Nim w całym swoim istnieniu i wszystkich działaniach?⁸. Niemniej jednak w ten podstawowy cel wpisują się także cele społeczne, w tym dążenie do dobrobytu społeczeństwa, w którym człowiek żyje i które nakłada na niego obowiązki. Powinien je wypełniać każdy dojrzały, będący w pełni sił członek społeczeństwa. Wcześniej jednak powinien nauczyć się tego wypełniania⁹. W tym kontekście Papież odwołuje się do św. Ireneusza z Lyonu, który w dziele *Adversus haereses* (IV, 20, 7) pisał: *Chwałą Boga jest żyjący człowiek (...). Życiem człowieka jest oglądanie Boga*¹⁰.

⁶ Zob. M. ŚNIEŻYŃSKI, *Wychowanie*, w: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. A. ZWOLIŃSKI, PWE „Polwen”, Radom 2003, s. 588; K. CHAŁAS, *Edukacja aksjologiczna*, w: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. CHAŁAS i A. MAJ, PWE „Polwen”, Radom 2016, s. 334.

⁷ Por. JEAN-PAUL II, *Discours à l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture (UNESCO)*, Paris (2 juin 1980), AAS 72 (1980), s. 742.

⁸ Por. KKK 1721.

⁹ Por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, dalej cyt. GE, 1.

¹⁰ Cyt. za: AM 15.

Papież, kontynuując tę myśl, pisze, iż dzisiaj podstawowym zadaniem Kościoła jest niesienie orędzia Ewangelii do serc społeczeństw afrykańskich, prowadząc Afrykańczyków do ujrzenia Boga. Aby tak się stało, trzeba, aby orędzie chrześcijańskie pełniło rolę bardzo ważnego narzędzia, zwłaszcza dla tych, którzy słuchają słowa Bożego i wprowadzają je w życie (por. Łk 8,21). W rzeczywistości Synod przypominał najważniejszy obowiązek ucznia: słuchać Chrystusa, który woła przez swoje słowo. Słowo Boże jest formatorem i wychowawcą, ponieważ słuchanie i rozważanie słowa Bożego oznacza pozwolić mu przenikać i kształtować ludzkie życie, pojednać człowieka z Bogiem, pozwolić Bogu prowadzić go do pojednania z bliźnim. Jest to konieczna droga do budowanie wspólnoty osób i narodów¹¹.

Wychowanie, zwłaszcza wychowanie religijne, trzeba oprzeć na mocnym fundamencie. Tak jak mądry człowiek buduje swój dom na litej skale, tak też jest z osobą, która w wychowaniu stawia Boga na pierwszym miejscu. Bóg powinien być w centrum wychowania. Natomiast wychowanie bez Boga jest sytuacją człowieka, który buduje swój dom na piasku (por. Mt 7, 24-29; Łk 6, 46-49).

2.1. Wychowanie sumienia

Papież naucza, że jednym z ważnych zadań Kościoła w Afryce jest kształtowanie prawego sumienia, otwartego na wymagania sprawiedliwości, kształcenie mężczyzn i kobiet, którzy chcą i potrafią budować sprawiedliwy ład społeczny poprzez przyjęcie odpowiedzialnej postawy moralnej. Albowiem według Katechizmu Kościoła Katolickiego: „wychowanie sumienia jest zadaniem całego życia. Od najmłodszych lat wprowadza ono dziecko w poznawanie i praktykowanie prawa wewnętrznego, rozpoznawanego przez sumienie. Roztropne wychowanie kształtuje cnoty, chroni lub uwalnia od strachu, egoizmu i pychy, fałszywego poczucia winy i dążeń do upodobania w sobie, zrodzonego z ludzkich słabości i błędów. Wychowanie sumienia zapewnia wolność i prowadzi do pokoju serca”¹².

Odnosząc się do encykliki *Caritas in veritate*, Papież pisze: „Kościół nie ma do zaoferowania rozwiązań technicznych i nie twierdzi, że

¹¹ Por. AM 15-16.

¹² KKK 1784.

w jakikolwiek sposób ingeruje w politykę państw. Ma jednak misję prawdy, aby wypełnić [...] misję, której Kościół nigdy nie może się wyrzec. Jego nauka społeczna stanowi szczególny element tego głoszenia: jest ona służbą prawdzie, która wyzwala”¹³.

Kontynuując powyższą myśl, Papież pisze, iż kościelne organy troszczące się o sprawiedliwość i pokój zajmują się także formacją obywatelską ludzi, a tym samym przyczyniają się do wychowania narodów, budząc ich sumienia i odpowiedzialność obywatelską. Kościół musi także umożliwiać ludziom poszukiwanie najwyższej prawdy o ich najgłębszej tożsamości. Więcej, ma pomóc im znaleźć sprawiedliwe rozwiązania swoich problemów¹⁴.

Mając tę myśl na uwadze, biskupi prowincji kościelnej Bamenda wystosowali w sierpniu 2019 roku apel do wszystkich zainteresowanych stron trwającego konfliktu, wzywając do zaprzestania akcji strajkowej zarządzanej przez nauczycieli i prawników, aby dzieci mogły wrócić do szkół i kontynuować nagle przerwana naukę¹⁵. Edukacja bowiem jest ogromnie ważna, gdyż przy jej pomocy dzieci kształtują nie tylko swój intelekt, ale także swoje sumienia.

2.2. Prawdziwe nawrócenie

Jedną z głównych trosk ojców Synodu było znalezienie sposobów na rozpalenie w sercach Afrykańczyków – uczniów Chrystusa – pragnienia efektywnego życia Ewangelią w życiu osobistym i społecznym. Jednym z tych sposobów, jak wspomniano w *Lineamenta*, było przypomnienie ludowi Bożemu o potrzebie prawdziwie *osobistego nawrócenia*¹⁶. Takie nawrócenie jest możliwe tylko wtedy, gdy opiera się na przekonaniu wpływającym z wiary popartym autentyczną nauką Kościoła. W wyjątkowy

¹³ BENEDYKT XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, 9; por. AM 22.

¹⁴ Zob. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, 40; por. AM 23.

¹⁵ BISHOPS OF THE BAMENDA PROVINCIAL EPISCOPAL CONFERENCE (BAPEC), *An open letter from the bishops of the Bamenda Provincial Episcopal Conference on the resumption of schools in the North West and South West Regions of Cameroon*, Archbishop's House, Bamenda 2019.

¹⁶ II SPECJALNE ZGROMADZENIE SYNODU BISKUPÓW POŚWIĘCONE AFRYCE, *Lineamenta. Synod Biskupów Specjalne Zgromadzenie dla Afryki: Kościół w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju* (2006), 48, cyt. za: AM 32.

sposób przeżywane jest przez sakrament pojednania, który wymaga szczególnej uwagi, aby był prawdziwą *szkołą serca*¹⁷. W tej szkole uczeń Chrystusa stopniowo rozwija dojrzałe życie chrześcijańskie, naznaczone troską o duchowy i moralny wymiar swojej egzystencji.

Dzięki owemu nawróceniu i mądrości nabytej w szkole serca uczeń Chrystusa staje się zdolny do konfrontacji z trudnościami życia społecznego, politycznego, ekonomicznego i kulturalnego poprzez swoją aktywność przepojoną duchem Ewangelii. Zdaniem ojców Synodu, chrześcijanie w Afryce wniosą decydujący wkład w tę metanoję tylko wtedy, gdy ich rozumienie wiary będzie skutecznie kształtować ich rozumienie nauki katolickiej, a także rozumienie świata¹⁸. Dlatego konieczne jest wychowanie w wierze, aby Chrystus nie stał się tylko imieniem zdobiącym nasze wyobrażenia. Nie można zapomnieć, że słowo Boże i świadectwo życia idą ze sobą w parze¹⁹.

3. Misja wychowawcza rodziny

Głównym miejscem, w którym ma się odbywać wychowanie człowieka jest rodzina. Przywołując dokument Kongregacji Nauki Wiary, Papież naucza: „Rodzina jest *sanktuarium życia* oraz żywotną komórką społeczeństwa i Kościoła. Właśnie w niej przede wszystkim formuje się oblicze całej osoby, bo to tutaj jej członkowie otrzymują podstawowe wykształcenie. W rodzinie uczą się kochać tak, jak są kochani, czyli bezinteresownie. Uczą się szanować siebie nawzajem tak bardzo, jak oni sami są szanowani; uczą się poznawać oblicze Boga w taki sam sposób, w jaki otrzymują pierwsze objawienie Boga od matki i ojca, którzy ich wychowują. Jeśli brakuje tej podstawowej edukacji rodzinnej, cierpi całe społeczeństwo, co z kolei powoduje różne formy przemocy”²⁰.

Papież nawiązuje do nauczania Soboru Watykańskiego II, który dobitnie przypomina, że „rodzice, ponieważ dali życie dzieciom, w najwyższym stopniu są obowiązani do wychowania potomstwa i dlatego muszą być

¹⁷ AM 32.

¹⁸ Por. SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes divinitus*, 15.

¹⁹ Por. tamże, 14; AM 32.

²⁰ KONGREGACJA NAUKI WIARY, *List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie* (31 maja 2004), 13; por. AM 42.

uznani za pierwszych i głównych jego wychowawców”²¹. Dlatego rodzina jest pierwszą szkołą cnót społecznych potrzebną wszystkim wspólnotom²².

Ponadto misja wychowawcza rodziny chrześcijańskiej jest prawdziwą posługą, poprzez którą Ewangelia jest przekazywana w taki sposób, aby samo życie rodzinne stawało się drogą wiary i niejako chrześcijańską inicjacją oraz szkołą naśladowania Chrystusa. Wszyscy członkowie rodziny - jak zauważył Paweł VI - powinni być świadomi tego, że sami ewangelizują i są ewangelizowani. Rodzice poprzez swoją posługę wychowawczą i przykład własnego życia, są pierwszymi głosicielami Ewangelii swoim dzieciom, „stają się rodzicami w pełni, nie tylko rodzicielami życia fizycznego, ale i tego, które przez odrodzenie z Ducha Świętego płynie z Krzyża i zmartwychwstania Chrystusa”²³.

4. Kościół a edukacja

Ojcowie Synodu zauważyli, że Afryka (w tym również Kamerun), podobnie jak reszta świata, przeżywa dziś kryzys edukacji²⁴. Edukacja jest złożonym, rozległym i pilnym zadaniem, zaś pole edukacji jest naprawdę ogromne²⁵. Misjonarze w Afryce wykorzystywali formalną edukację jako środek ewangelizacji we wszystkich krajach afrykańskich. Sobór Watykański II promuje i zachęca do wychowania jako prawdziwego narzędzia ewangelizacji. Jest bowiem szczególną troską Kościoła, jako matki i nauczycielki, zapewnić swoim dzieciom wychowanie, przez które całe ich życie może być inspirowane duchem Chrystusa. Jednocześnie oferuje swoją pomoc wszystkim narodom w promowaniu rozwoju osobowości ludzkiej dla dobra społeczeństw. Wtedy można mieć nadzieję, że świat coraz bardziej będzie człowiekowi przyjazny, będzie kształtować się na miarę godności człowieka²⁶. Nietrudno uświadomić sobie, że ta zachęta Kościoła w szczególności odnosi się do Kamerunu.

Kościół uznaje, że największy wpływ edukacji na wychowanka to z pewnością coś więcej niż tylko nabywanie przydatnych umiejętności.

²¹ GE 3.

²² Por. AM 43; JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, 36.

²³ JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, 39; AM 46.

²⁴ Por. AM 75.

²⁵ Por. O. ERNEST, *Christian Education in Nigeria and Ethical Challenges; Context of Enugu Diocese*, „Globethics.net Theses” No. 28; 2018, s. 82.

²⁶ Por. GE 3

Obejmuje postawy moralne, religijne, społeczne, zawodowe i kulturowe. Dotyczy wszystkich aspektów życia i rozwoju całej osoby ludzkiej²⁷. Wychowanie usilnie winno dążyć do rozwoju tego, co wpisuje się w poszanowanie godności i wyjątkowości każdej osoby ludzkiej.

Sobór Watykański II podkreśla i potwierdza troskę Kościoła o wychowanie, mówiąc, że wszyscy ludzie jakiegokolwiek rasy, stanu i wieku mają, jako cieszący się godnością osoby, nienaruszalne prawo do wychowania odpowiadającego ich własnemu celowi²⁸, dostosowanego do właściwości wrodzonych, różnicy płci, kultury i ojczystrych tradycji, a równocześnie nastawionego na braterskie z innymi narodami współzycie dla wspierania prawdziwej jedności i pokoju [w Kamerunie] i na ziemi²⁹.

5. Spojrzenie w przyszłość

W *Africae munus* Papież potwierdza troskę Kościoła o wychowanie, zachęcając biskupów i instytuty osób konsekrowanych do umożliwienia edukacji dzieciom w odpowiednim wieku: jest to kwestia *sprawiedliwości* dla każdego dziecka i od tego zależy *przyszłość* Afryki. Zachęca także chrześcijan, zwłaszcza młodych, do studiowania nauk o wychowaniu w celu przekazywania prawdziwej wiedzy: nie tylko wiedzy teoretycznej, ale autentycznego sposobu życia przepełnionego prawdą. Chodzi o nabycie umiejętności i przyjęcie postaw ożywianych chrześcijańskim sumieniem, ukształtowanym w świetle moralnego i społecznego nauczania Kościoła. Należałoby również - jak sugeruje adhortacja - czuwać nad zapewnieniem sprawiedliwego wynagrodzenia personelowi instytucji wychowawczych Kościoła i całemu personelowi struktur Kościoła, aby wzmocnić jego wiarygodność³⁰.

Instrumentum laboris i *Lineamenta* potwierdzają, że katolickie uniwersytety, katolickie instytucje akademickie i inne instytucje edukacyjne odgrywają ważną rolę w poszukiwaniu światła pochodzącego z *Prawdy*³¹, która przewyższa ludzką miarę, niesie pokój między ludźmi i pojednanie społeczeństwa. Pomaga społeczeństwom afrykańskim w lepszym zro-

²⁷ Por. AM 74.

²⁸ Por. PIUSA XI, Encyklika *Divini illius Magistri* (31 grudnia 1929 r.), 6.

²⁹ GE 1.

³⁰ AM 134.

³¹ AM 135.

zumieniu aktualnych wyzwań, jak również pozwala zmierzyć się z tymi wyzwaniem w kontekście Ewangelii³². Dlatego Papież zachęca, aby nowe uniwersytety katolickie powstawały tam, gdzie jeszcze ich nie ma³³.

Aby wnieść solidny i odpowiedni wkład w rozwój społeczeństwa afrykańskiego, konieczne jest nauczanie studentów społecznej nauki Kościoła. Pomoże to Kościołowi lokalnemu w Afryce w pogodnym przygotowaniu planu duszpasterskiego, który przemówi do serc Afrykanów i umożliwi im pojednanie się z samym sobą poprzez naśladowanie Chrystusa. Do biskupów należy wspieranie duszpasterskiego zaangażowania w wymiarze intelektualnym, aby wykształcić nawyk racjonalnego dialogu i krytycznej analizy w sprawach społecznych i kościelnych. Kontynuując tę myśl, Papież przypomniał to, co powiedział w Jaunde³⁴, że dzięki łasce Bożej katolickie uniwersytety i wyższe instytuty w Afryce mogą odtworzyć na kontynencie, choć w nowej i innej formie, prestiżową szkołę aleksandryjską. Mogłaby ona wykształcić współczesnych Afrykańczyków na wielkich teologów i mistrzów duchowych Kościoła powszechnego, którzy w ten sposób wywarliby znaczący wpływ na uświęcenie ludu Afryki i całego Kościoła³⁵.

Dobrze jest, gdy biskupi wspierają duszpasterstwo na uniwersytetach i w instytucjach wychowawczych Kościoła oraz organizują je w publicznych placówkach wychowawczych. Kaplica duszpasterstwa niechaj będzie ich sercem. Pozwoli studentom spotykać się z Bogiem i stawać przed Jego obliczem. Pozwoli również kapelanowi, starannie dobranemu ze względu na jego cnoty kapłańskie, pełnić swą duszpasterską posługę nauczania i uświęcania³⁶.

Na koniec warto zauważyć, że studenci z racji posiadanego statusu społecznego są zobowiązani do wykorzystywania zdobytej wiedzy i rozwijanych umiejętności w celu przekształcenia społeczeństwa w bardziej

³² Por. II SPECJALNE ZGROMADZENIE SYNODU BISKUPÓW POŚWIĘCONE AFRYCE, *Instrumentum laboris. Synod Biskupów Specjalne Zgromadzenie dla Afryki: Kościół w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju* (2009), 97, 135-137; a także: II SPECJALNE ZGROMADZENIE SYNODU BISKUPÓW POŚWIĘCONE AFRYCE, *Lineamenta. Synod Biskupów Specjalne Zgromadzenie dla Afryki: Kościół w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju* (2006), 60.

³³ Por. AM 135-137.

³⁴ Jaunde (ang. Yaounde, fr. Yaoundé) – stolica i drugie co do wielkości miasto Kamerunu. Podróż apostolska Benedykta XVI do Kamerunu i Angoli odbyła się 17–23 marca 2009 roku.

³⁵ Por. BENEDYKT XVI, *Przemówienie do członków Rady Specjalnej dla Afryki Synodu Biskupów*, Jaunde, 2009, cyt. za: AM 137.

³⁶ Por. AM 138.

humanitarną i demokratyczną społeczność. Oznacza to, że edukowaną młodzież nie powinna zadowalać obecnie istniejąca sytuacja (*status quo*), ale należy stworzyć takie warunki, by obudzić w niej wrażliwość na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych. Szczególnej wrażliwości wymaga troska o tych, którzy doświadczają cierpienia, żyją w nędzy, są zmarginalizowani czy wykluczeni społecznie.

6. Konkluzja

Na przestrzeni dziesięcioleci system edukacji Kamerunu ewoluował stopniowo, ale we właściwym kierunku, nie tylko pod względem kształtowania zasad i wdrażania różnych struktur, ale także pod względem nauczania, szkolenia zawodowego i modernizacji sektora edukacyjnego. Według badania Banku Światowego z 2020 roku wskaźnik alfabetyzacji w Kamerunie wynosił: 41,2% w 1976 roku, ale już 78% w 2020 roku. Wzrost ten nastąpił dzięki wprowadzeniu nowych zasad i programów w edukacji³⁷. Na przykład prawo do edukacji jest jednym z praw podstawowych, które doskonale łagodzi sytuację społeczną i jest skutecznym narzędziem rozwoju i osiągnięcia wzrostu gospodarczego włączającego i zrównoważonego. Rząd jest świadomy tej konieczności, dlatego konstytucja gwarantuje dziecku prawo do nauki i nakłada obowiązek nauki w wieku od 6 do 14 lat. Usługi edukacyjne zapewniają rząd, misjonarze i osoby prywatne. Nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, zgodnie z decyzją, którą ogłosił prezydent Paul Biya w lutym 2000 roku³⁸. Oczywiście w szkołach prywatnych obowiązuje inna struktura opłat. Jednakże ci, którzy pozwolą swoim dzieciom uczęszczać do tych szkół, mogą być pewni, że ich dziecko otrzyma edukację wysokiej jakości, co oznacza, że będzie to opłacalna inwestycja. W rezultacie zapewnia się wszystkim ubogim dzieciom równe szanse uczęszczenia do szkoły, co prowadzi do wzrostu poziomu umiejętności czytania i pisanie w kraju.

Oprócz ogólnych instrukcji i niezbędnych szkoleń, rząd Kamerunu utworzył kilka instytucji eksperckich w celu rozwijania konkretnych kursów, takich jak projektowanie, medycyna, budownictwo itp. W dawnych czasach edukacja była ważna, ale nie funkcjonowały jakiegokolwiek powszechnie

³⁷ WORLD BANK: Education Statistics (EdStats), w: <https://datatopics.worldbank.org/education/country/cameroon>, dostęp: 22.10.2023.

³⁸ UNITED KINGDOM: HOME OFFICE, *Cameroon Assessment*, October 2001, s. 9.

uznane i wypracowane jej formy czy schematy uczenia się. Dziś edukacja jest postrzegana jako godna szacunku i bardzo ważna pod względem życiowym. Nauczyciele i wychowawcy ze wszystkich środowisk uważają, że dzieci powinny uczęszczać na zajęcia i dobrze sobie radzić w szkole. Dla niektórych opuszczenie zajęć szkolnych jest niebezpiecznym źródłem społecznej degradacji.

Nauczyciele korzystają obecnie z nowych, ulepszonych sposobów przekazywania wiedzy dzieciom. Najnowocześniejsze kampusy szkolne oferują równie nowoczesne przestrzenie, które umożliwiają dzieciom udział w bardziej praktycznej ścieżce edukacyjnej, pozwalającej na szybsze, bardziej efektywne opanowanie wiedzy. Pandemia Covid-19 spowodowała istną rewolucję w obszarze edukacji. Pojawiły się nowe i innowacyjne platformy, na których można zdobywać wykształcenie wyższe, a ograniczenia geograficzne nie mają już znaczenia. Technologia umożliwiła prowadzenie zajęć wirtualnych, zapewniając studentom terminowość ukończenia studiów.

Kamerun może dziś poszczycić się szeroką gamą dobrych instytucji akademickich, w tym jedenastoma uniwersytetami państwowymi, a każdy region kraju ma jeden uniwersytet, z wyjątkiem regionu centralnego, w którym działają dwa uniwersytety państwowe. W kraju działa także kilkanaście prywatnych uczelni. W tym miejscu warto wymienić chociażby takie, jak: Uniwersytet ICT w Yaounde; Katolicki Instytut Uniwersytecki w Buea; Wyższy Instytut Rozwoju Zawodowego i Szkoleń w Bamenda; Wyższy Instytut Studiów Menedżerskich w Buea; Międzynarodowy Uniwersytet Amerykański w Buea; Uniwersytet Saint Louis w Bamenda; Amerykański Instytut Kamerunu w Ngoketunjia; Uniwersytet Adwentystów Cosendai w Nanga Eboko; Międzynarodowy Uniwersytet w Bamenda; Wyższy Instytut Nauk Biomedycznych i Zarządzania Redemption w Muyuka; Katolicki Uniwersytet Afryki Środkowej w Yaounde; Uniwersytet Katolicki Saint-Jérôme de Duala; Protestantcki Uniwersytet Edwina Cozzensa w Elat (UPEC) w Ebolowa; Katolicki Uniwersytet Kamerunu (CATUC) w Bamenda³⁹.

Można jedynie powiedzieć, że szkolnictwo podstawowe, średnie i wyższe w Kamerunie zaczęło odnosić sukcesy od czasu uzyskania niepodległości, a tysiące absolwentów ukończyło studia, z których więk-

³⁹ Por. K. C. KEPSEU, *The Determinants of Students Choice of University in Cameroon*, praca licencjacka (w posiadaniu H. K. N.), Cameroon 2016, s. 2-3.

szość pracuje w służbie cywilnej. Tak więc edukacja, o której mowa, w oczywisty sposób wywiera wpływ na proces wychowania dzieci i młodzieży. Wydaje się, że wychowanie to nie stanowi już kwestii społecznej w znaczeniu socjologicznym, ale jako problem coraz bardziej traci na ostrości. W jego przewyciężaniu niemałą rolę odgrywa Kościół katolicki, dla którego ważnym odniesieniem jest właśnie adhortacja *Africae munus*.

Bibliografia

ADRIANEK R., *Wychowanie moralne w nauczaniu Jana Pawła II*, Wydawca: Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Kraków 2003.

BENEDYKT XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, Wydawnictwo AA, [Kraków 2009].

BENEDYKT XVI, Posynodalna adhortacja apostolska *Africae munus*, Wydawnictwo AA, [Kraków 2011].

BENEDYKT XVI, *Przemówienie do członków Rady Specjalnej dla Afryki Synodu Biskupów*, Jaunde, 2009, w: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20090319_instlabor-africa_en.html, data odczytu: dotęp: 12.11.2021.

BISHOPS OF THE BAMENDA PROVINCIAL EPISCOPAL CONFERENCE (BAPEC), *An open letter from the bishops of the Bamenda Provincial Episcopal Conference on the resumption of schools in the Nort West and South West Regions of Cameroon*, Archbishop's House, Bamenda 2019.

CHAŁAS K., *Edukacja aksjologiczna*, w: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. CHAŁAS i A. MAJ, PWE „Polwen”, Radom 2016, s. 334-336.

ERNEST O., *Christian Education in Nigeria and Ethical Challenges; Context of Enugu Diocese*, „Globethics.net Theses” No. 28; 2018, s. 82.

II SPECJALNE ZGROMADZENIE SYNODU BISKUPÓW POŚWIĘCONE AFRYCE, *Instrumentum laboris. Synod Biskupów Specjalne Zgromadzenie dla Afryki: Kościół w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju* (2009), w: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20090319_instlabor-africa_en.html, data odczytu: dotęp: 12.11.2021.

II SPECJALNE ZGROMADZENIE SYNODU BISKUPÓW POŚWIĘCONE AFRYCE, *Lineamenta. Synod Biskupów Specjalne Zgromadzenie dla Afryki: Kościół w Afryce w służbie pojednania, sprawiedliwości i pokoju* (2006), w: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20060627_ii-assembly-africa_en.html, dotęp: 12.11.2021.

JAN PAWEŁ II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Wydział Duszpasterstwa Kurii Metropolitalnej w Krakowie, Kraków 1982.

JEAN-PAUL II, *Discours à l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture (UNESCO)*, Paris (2 juin 1980), AAS 72 (1980), s. 735-752.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Pallottinum, [Poznań] 2002.

KEPSEU K. C., *The Determinants of Students Choice of University in Cameroon*, praca licencjacka (w posiadaniu H. K. N.), Cameroon 2016.

KONGREGACJA NAUKI WIARY, *List do biskupów Kościoła katolickiego o współdziałaniu mężczyzny i kobiety w Kościele i świecie* (31 maja 2004), Wydawnictwo M, Kraków 2004.

NAPIÓRKOWSKI A., *Bosko-ludzka wspólnota. Podstawy katolickiej eklezjologii integralnej*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2010.

PIUSA XI, Encyklika *Divini illius Magistri* (31 grudnia 1929 r.), AAS 22 (1930), s. 49-86.

SOBÓR WATYKAŃSKI II, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Pallottinum, [Poznań] 2002, s. 314-324.

SOBÓR WATYKAŃSKI II, Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes divinitus*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 433-471.

SOBÓR WATYKAŃSKI II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606.

Śnieżyński M., *Wychowanie*, w: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. A. ZWOLIŃSKI, PWE „Polwen”, Radom 2003, s. 588-593.

UNITED KINGDOM: HOME OFFICE, *Cameroon Assessment*, October 2001, <https://www.refworld.org/reference/countryrep/ukho/2002/en/97128>, dostęp: 22.10.2023.

WORLD BANK: Education Statistics (EdStats), w: <https://datatopics.worldbank.org/education/country/cameroon>, dostęp: 22.10.2023.

THE QUESTION OF EDUCATION IN THE LIGHT OF THE EXHORTATION *AFRICAЕ MUNUS* OF POPE BENEDICT XVI AS EXAMPLD BY CAMEROON

A b s t r a c t

The Post-Synodal Apostolic Exhortation *Africae munus* was promulgated by Pope Benedict XVI as a result of the Second Special Assembly for Africa of the Synod of Bishops, held from 4 to 25 October 2009. The author of the Exhortation emphasises that the evangelisation of Africa is a precious treasure entrusted to Bishops, priests, permanent deacons, consecrated persons, catechists and the lay faithful. The present text contains an analysis of the question of education in the light of the assumptions made in the Exhortation. This analysis focuses more on the situation of education in Cameroon.

Education provides individuals with the skills and knowledge necessary for effective participation in social life. It promotes social mobility and reduces inequalities. The Post-Synodal Apostolic Exhortation *Africae Munus* identifies education as a field of evangelisation. The document recalls that Jesus Christ has entrusted the Church with a specific mission, and that the implementation of this mission requires a systemic approach that includes recourse to pastoral programmes and initiatives that promote reconciliation, justice and peace in Africa. Such actions must take into account the broadly understood field of education.

This theme is reflected in six points. Their titles are as follows 1. Introduction; 2. The religious aspect of education; 3. The educational mission of the family; 4. The Church and education; 5. Looking to the future; 6. Conclusion. The context of each point is the exhortation *Africae munus*, subtitled: "On the Church in Africa at the service of reconciliation, justice and peace".

Keywords: Exhortation *Africae munus*, Pope Benedict XVI, education, upbringing, Cameroon

Słowa kluczowe: adhortacja *Africae munus*, papież Benedykt XVI, edukacja, wychowanie, Kamerun